

Eekhoortjesbrood

Herfst. Het seizoen waarin het uitbundige, zonnige zomerleven zich geleidelijk terugtrekt uit het landschap. Het gezoem van insecten is verstomd; vogelzang heeft plaats gemaakt voor de verre roep van trekvogels die zich naar het zuiden spoeden. Eiken en beuken verschansen zich achter muren van schors, hun tere bladeren verschuilen zich onder stevige knopschubben. 's Ochtends parelt de dauw op het spinnenweb voor het keukenraam en een laatste vlinder zoekt een schuilplaats op de rommelzolder. In de schemering hangen nevels roerloos boven kille velden en in het bos knisperen dorre bladeren onder onze voeten. Het is de tijd dat de helderheid van de zomer plaats maakt voor gedempt najaarslicht waarin contouren vervagen; fantasie en werkelijkheid met elkaar vervlochten raken. Dan worden sprookjes tastbaar, is het niet uitgesloten dat een vage schim ons pad kruist. Een schuwe elf misschien, een vluchtige waternimf of een kabouter die zich haastig verschuilt achter een paddenstoel.

Paddenstoelen horen bij het najaar als sneeuw bij de winter. Plotseling groeien ze overal op de vochtige, geurige bosgrond, tussen het dorre blad en op oude boomstronken, de bloemen van het herfstbos, veelkleurig en vormenrijk. Maar ondanks hun kleurenpracht missen ze de uitbundigheid, de blijheid van de bonte bloemenwei. Rondom paddenstoelen hangt onwillekeurig een waas van geheimzinnigheid, die tot uiting komt in sommige namen: heksenboter, elfenbankje, duivelsbroodrussula, kabouterwasplaat, satansboleet.

Een van onze oudste volksnamen voor een paddenstoel is eekhoortjesbrood. Een toepasselijke naam, want de bolle, bruine hoed doet aan een goed doorbakken kadetje denken. De onderkant van de hoed is bekleed met een aaneengesloten laag van witte tot gele buisjes. De steel is dik en buikig, waardoor de paddenstoel een gemoedelijke uitstraling heeft. Maar hebben eekhoortjes echt iets met deze zwam te maken of is dat slechts een sprookje?

Een paar jaar geleden zag ik hoe een eekhoorn uit een hoge boom naar beneden roetsjte, haastig een eekhoortjesbrood plukte en die mee nam de boom in. Op een zijtak ging het beestje de paddenstoel op z'n gemak opeten waarbij hij de hoed in zijn voorpootjes ronddraaide. Een kostelijk tafereeltje. Ook andere dieren vinden eekhoortjesbrood lekker. Vaak vinden we hoeden met afdrukken van tanden, niet alleen van eekhoortjes, maar vooral van reeën en muizen. Slakken raspen grote gaten in hoed en steel en vliegenlarven ondermijnen de paddenstoel van binnenuit met een gangenstelsel. Ja, eekhoortjesbrood mag zich in een grote populariteit verheugen onder de dieren van het herfstbos.

Ook mensen beleven culinaire genoegens aan deze paddenstoel. Overal in Midden- en Zuid-Europa wordt hij in de nazomer en herfst op boerenmarkten en in supermarkten te koop aangeboden. In Nederland werd eekhoortjesbrood tot voor kort nauwelijks verzameld. De laatste jaren is een kentering waar te nemen door toegenomen belangstelling voor voedsel uit de natuur en immigratie van mensen uit streken waar het verzamelen van paddenstoelen wel traditie is. Als iedereen hier paddenstoelen gaat verzamelen, zal er echter spoedig geen eekhoortjesbrood meer te vinden zijn. Jammer voor andere mensen die ervan willen genieten en voor al die dieren waarvoor paddenstoelen op het menu staan.

Eef Arnolds

De tekst is eerder verschenen in het tijdschrift Jonas 99. 2005.